

17. Hogarth, RM 2003. 'Educating intuition: a challenge for the XXI century', Barcelona : *Els Opuscles del CREI*, № 13, p. 1-30.
18. Leybourne, S & Sadler-Smith, E 2006. 'The role of intuition and improvisation in project management', *International Journal of Project Management*, Vol. 24, p. 483-492.
19. Sadler-Smith, Eugene & Shefy, Erella 2004. 'The intuitive executive: Understanding and applying "gut feel" in decision-making', *Academy of Management Executive*, Vol. 18, No. 4, p. 76-91.
20. Stanovich, K & West, RF 2000. 'Individual Differences in Reasoning: Implications for the Rationality Debate?' Vol. 23 : *Behavioral and Brain Sciences*, p. 645-726.
21. Szondi, L 1956. 'Ich-Analyse, Die Grundlage zur Vereinigung der Tiefenpsychologie', Teil 1, Bern: *Hans Huber*, 340 p.
22. Szondi, L 1995. 'Freiheit und Zwang im Schicksal des Einzelnen', Bern: *Hans Huber*, 576 p.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.22(4)-8

УДК 378.013.3

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

ENSURING THE QUALITY OF HIGHER EDUCATION IN CONTEXT OF THEORY OF INSTITUTIONALISM

О. П. Кивлюк

I. O. Morduoc

Актуальність дослідження. Очевидність інституційної кризи в освіті стає незаперечною в умовах глобалізованої соціальності, яка формується завдяки технічній сингулярності, віртуалізації реальності, мережевої комунікації, діджиталізації т.д. з врахуванням світової пандемії та запроваджених карантинних заходів. Відбуваються практично неконтрольовані зміни, що формують "іншу" новітню модель освіти, як з точки зору функціонування соціального інституту так і в контексті системи забезпечення її якості.

Постановка проблеми.

Urgency of the research. The evidence of an institutional crisis in education becomes undeniable under the globalized sociality, which is formed due to technical singularity, virtualization of reality, network communication, digitalization, etc. Taking into account the global pandemic and the quarantine measures introduced, almost uncontrolled changes that form a "different" new model of education, both in terms of the functioning of a social institution and in the context of a system for ensuring its quality, are taking place.

Target setting. The

Поліфункціональність процесу забезпечення якості вищої освіти потребує гармонізації організаційно-управлінських, соціально-культурних, економічно-правових, морально-етичних складових освітньої інституції в умовах глобальної соціальної еволюції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційні засади трансформації та модернізації вищої освіти в Україні розглядалися в роботах: В. Андрущенко, О. Кукліна, С. Куцепал, В. Шамрай, С. Щубло і т.д.. Серед вітчизняних досліджень проблематики забезпечення якості вищої освіти виділяються роботи І. Бабіна, А. Василюк, М. Дей, Д. Ільницького, С. Калашнікової, Г. Клімової, В. Рябченка та інших. Теоретичні та практичні питання інституціоналізму та неоінституціоналізму представлені в роботах відомих вчених: Д. Белла, О. Вільмсон, Дж. Гелберта, Д. Нортона, Дж. Салмі, Дж. Ходжсона та ін..

Постановка завдання. Розглянути систему забезпечення якості вищої освіти як складову освітньої інституції, що потребує переосмислення ціннісних орієнтирів, традиційних епістемологічних практик (наприклад, співвідношення понять «інформація-знання»), принципів управління, ефективності рівнево-критеріального оцінювання, глобальних небезпек та можливостей.

Виклад основного матеріалу. Теорія інституціоналізму, характерна для мультидисциплінарних досліджень, дозволяє розглянути освітню інституцію в її прямій та дотичній, або ж прихованій, взаємодії з іншими соціальними

multifunctionality of the process of ensuring the quality of higher education requires harmonization of organizational, managerial, socio-cultural, economic-and-legal, moral-and-ethical components of the educational institution in the context of global social evolution.

Actual scientific researches and issues analysis. The institutional foundations of the transformation and modernization of higher education in Ukraine were considered in the works of V. Andrushchenko, A. Kuklin, S. Kutcepal, V. Shamray, S. Shchublo, etc. Among domestic studies of the problems of ensuring the quality of higher education, the works of I. Babin, A. Vasyliuk, M. Day, A. Ilnytsky, S. Kalashnikova, G. Klimova, V. Ryabchenko and others are distinguished. Theoretical and practical issues of classical and neoclassical institutionalism are presented in the works of famous scholars: D. Bell, O. Williamson, J. Galbraith, D. North, J. Salmi, J. Hodgson, and others.

The research objective. To consider the quality ensuring system of higher education as a component of an educational institution, which requires a rethinking of value guidelines, traditional epistemological practices (for example, the ratio of the concepts of "information – knowledge"), management principles, the effectiveness of level-criteria assessment, global dangers and opportunities.

The statement of basic materials. The theory of institutionalism, characteristic of multidisciplinary research allows us to consider the educational institution in its direct and tangent, or hidden, interaction with other social institutions, to identify internal

інститутами, виявити внутрішні суперечності, пояснити природу виникнення нових явищ. Сконцентовано увагу саме на осмисленні ризиків та перспектив існування інституту забезпечення якості вищої освіти з метою мінімізації та запобігання непередбачених результатів та наслідків.

Висновки. Результативний процес забезпечення якості вищої освіти можливий не лише за рахунок інституційного перебалансування, а й еволюціонування вищої освіти під впливом соціальних змін.

Ключові слова: інституціоналізм, вища, освіта, глобалізація, система забезпечення якості освіти, освітня інституція.

contradictions, to explain the nature of the emergence of new phenomena. The focus is precisely on understanding the risks and prospects of the institution of ensuring the quality of higher education in order to minimize and to prevent unforeseen results and consequences.

Conclusions. The effective process of ensuring the quality of higher education is possible not only due to institutional overload, but also due to the evolution of higher education under the influence of social changes.

Keywords: institutionalism, higher education, globalization, educational quality ensuring system, educational institution.

Актуальність дослідження. Нестабільність соціальних процесів, зростаюча динаміка проблем взаємодії “суспільство-освіта”, очевидність інституційної кризи в освіті стає незаперечною в умовах глобалізованої соціальності, яка формується завдяки технічній сингулярності, віртуалізації реальності, мережевої комунікації, діджиталізації т.д. з врахуванням світової пандемії та запроваджених карантинних заходів. В той же час, значимість та роль освіти в контексті цивілізаційного розвитку суспільства постійно зростає, що, на жаль, супроводжується внутрішніми суперечностями та потенційною конфліктністю. Інституційне перебалансування вищої освіти видозмінюється з розгалуженого алгоритму до циклічного. Відбуваються практично неконтрольовані зміни, що формують “іншу” новітню модель освіти, як з точки зору функціонування соціального інституту так і в контексті системи забезпечення її якості.

Постановка проблеми. Сучасна проблематика функціональності освіти як соціального явища, в контексті продуктивності та репродуктивності, є незаперечною. Поліфункціональність процесу забезпечення якості вищої освіти потребує гармонізації організаційно-управлінських, соціально-культурних, економічно-правових, морально-етичних складових освітньої інституції в умовах глобальної соціальної еволюції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційні засади трансформації та модернізації вищої освіти в Україні

розглядалися в роботах: В. Андрущенко, І. Зима, О. Кукліна, С. Куцепал, В. Шамрай, С. Щубло і т.д.. Серед вітчизняних досліджень проблематики забезпечення якості вищої освіти виділяються роботи І. Бабіна, А. Василюк, М. Дей, Д. Ільницького, С. Калашнікової, Г. Климової, В. Рябченка та інших. Теоретичні та практичні питання інституціоналізму (Т. Веблен, Дж. Дьюї, Д. Кларк, Дж. Коммонс, У. Мітчелл) та неоінституціоналізму (Р. Коуз, Д. Норд, О. Вільямсон) представлені в роботах відомих вчених: Д. Белла, Дж. Б'юкенена, Дж. Гелберта, Е. Дюркгейм, В. Лаундз, Дж. Салмі, О. Тоффлера, Дж. Ходжсона та інших.

Постановка завдання. Розглянути систему забезпечення якості вищої освіти як складову освітньої інституції, що є відповідальною за розвиток і конкурентоздатність соціально-культурної, професійно-технічної, економічно-політичної структури суспільства у світовому просторі та потребує переосмислення ціннісних орієнтирів, традиційних епістемологічних практик (наприклад, співвідношення понять «інформація-знання»), принципів управління, ефективності рівнево-критеріального оцінювання, глобальних небезпек та можливостей.

Виклад основного матеріалу. Концептуалізуючи існуюче поняття «соціальний інститут» та розглядаючи освіту як соціальне явище в теорії інституціоналізму, зазначаємо, що це надскладна взаємообумовлена система, здатна до розвитку, трансформації, модернізації, реформування, самовідтворення, прогресу, або ж деградації; формує індивідуальну, групову, соціальну свідомість у всіх її проявах (інформаційність, комунікаційність, мережевість, глобальність, віртуальність, кліковість і т.д.) в контексті періодичних, систематичних, довготривалих, чи то епізодичних та спонтанних соціальних практик; конструює, інтегрує, диференціює, контролює, проектує масив мікросоціумів та упорядковує відповідні відносини у суспільно значимі сфери, в конкретному випадку – сферу освіти.

На думку В. Шамрай “розмаїття та навіть контрадиктивність історично існуючих освітніх форматів настільки велика, що складно взагалі підвести їх під смисл одного поняття” [13, С. 90].

Досліджуючи проблеми функціонування інституту вищої педагогічної освіти С.Щубло зазначає, що є “суттєвий ризикогенний потенціал як в середині досліджуваного інституту, так і в його взаємодії з інститутом ринку праці. Внутрішньоінституційні ризики знаходять вияв пошуку оптимальної моделі педагогічної освіти та педагогічного ЗВО, змісту спеціальної та професійно-педагогічної підготовки, стандартизації освіти тощо” [14, С. 194].

Погоджуючись з думкою С. Куцепал, що “освіта – це досить своєрідний демократичний соціальний інститут, оскільки базується

на цінності універсального ґатунку (знання), включає в себе цілу палітру різнобарвних загальнокультурних сенсів, серед яких – фундаментальні права особистості, загальнолюдські та демократичні цінності, фахові та громадянські компетентності, самоідентичність та творчі здібності тощо” [9, С. 11], наголошуємо саме на “демократичний соціальний інститут”, бо дуже часто визначаючи освітній інститут науковці більше акцентують увагу на механізмах регулювання, регламентації, транслювання, формалізації, що на наш погляд, не вичерпує значення та ролі освітнього інституту як соціального явища.

Виконуючи цілу низку завдань і функцій, які змінюються в умовах еволюціонування людської цивілізації, інститут освіти бере на себе відповідальність за їх якісний показник. Якість освіти, як структурне категоріальне поняття, – багатоелементне і дискусійне. На думку А. Василюк і М. Танась “під якістю освіти розглядають рівень знань і вмінь, розумового, морального і фізичного розвитку тих, хто навчається, на певному етапі відповідно до поставлених цілей. ... Новою якістю освіти є належна якість не лише навчання, а й виховання, ступінь розвиненості особистості людини, яка навчається, її підготовленості до продовження навчання, самостійного життя” [1, С. 221].

Зрозуміло, що якщо відповідна історично сформована система самотужки не може слідувати своєму функціоналу, не зважаючи на множини об’єктивних і суб’єктивних причин, на неї апріорі чекають зміни у вигляді: реорганізації, трансформації, модернізації і т.д. Тому передбачуваним і зрозумілим став факт появи підсистеми забезпечення та оцінки якості освіти в системі інституту освіти.

В середині 90-х років минулого століття у таких європейських країнах як Франція, Велика Британія, Нідерланди було започатковано систему оцінки та забезпечення якості вищої освіти. Хоча, по великому рахунку, ще починаючи з 1970-х років прогресивна динаміка щодо покращення якості освітніх послуг була спровокована «великим» бізнесом США в контексті промислово-технічної міжнародної конкуренції. Нині, “якістю у системі вищої освіти США опікуються не лише органи акредитації, які акредитуються Державним департаментом освіти США, але й інші пов’язані структури (Американська асоціація місцевих коледжів, Американська рада з освіти, Асоціація американських університетів і т.д.), ... що покликані колегіально сприяти розвитку ЗВО в цілому та окремих сферах їх діяльності, задоволенню інтересів різноманітних соціальних груп, які пов’язані з інституціями вищої освіти” [5, С. 48].

У свою чергу “Європейська мережа із забезпечення якості вищої освіти, до якої входять 40 країн, характеризується розмаїттям політичних систем, систем вищої освіти, соціокультурних і освітніх традицій, мов, прагнень і сподівань” [12, С. 9].

Міжнародне співробітництво в європейському освітньому просторі щодо забезпечення якості вищої освіти “включає такі форми, як залучення іноземних фахівців з окремих дисциплін у процес оцінки якості вищої освіти або включення їх до складу комісій з акредитації; включення іноземних колег або експертів в орган управління або керівний комітет агентства тієї чи іншої країни; використання існуючих міжнародних стандартів і критеріїв при оцінці й акредитації та використання розроблених на міжнародному рівні показників рівня навченості” [8, С. 208].

Процес розвитку вищої освіти прямо пропорційний розвитку суспільства, а інститут вищої освіти є саме тим “п’ятим елементом”, що об’єднує та інтегрує різні соціальні інститути. “Вища освіта допомагає країнам будувати конкурентоспроможні економіки в усьому світі, розвиваючи кваліфіковану, продуктивну та гнучку робочу силу та створюючи, застосовуючи та поширюючи нові ідеї та технології” [16, С. 2]. Дж. Салмі в роботі “Створення університетів світового класу” зазначає, що “в останнє десятиліття термін “університет світового класу” став ключовою фразою не тільки в контексті покращення якості навчання та досліджень у вищій освіті, а й розвитку конкурентоспроможності на світовому ринку вищої освіти шляхом придбання та створення передових знань” [16, С. 2].

Україна, долучившись до європейських освітніх реформ в контексті приєднання до Болонського процесу з метою реалізації ідеї єдиного європейського освітнього простору, прогнозовано змінила вектор розвитку у бік наукових класичних традицій та освітніх інновацій, що є характерними для освіти Європи. Під впливом цих євроінтеграційних процесів інститут вищої освіти України зазнав певних змін. “До таких змін необхідно віднести: ринкові перетворення (розвиток приватної та корпоративної освіти, нові форми навчання, мобільності та отримання вищої освіти, комерціалізація освіти, збільшення попиту на освіту, диференціація трудових доходів); відкритість економіки (міжнародні навчальні корпорації, незатребуваність людського капіталу, вимивання робочих місць кваліфікованої праці, інтелектуальна міграція); науково-технічний прогрес (комп’ютеризація, інновації, інформатизація, телекомунікації, дистанційне навчання. Нові технології, попит на працівників високої кваліфікації); державне регулювання (демократизація в освіті, посилення податкового тиску, зменшення соціальних гарантій, скорочення державного фінансування освіти)” [4, С. 136].

Імплементация європейських стандартів системи забезпечення якості освіти в Україні знайшла своє відображення у наступних основних нормативно-правових актах: Закону України “Про вищу освіту”, Закону України “Про освіту”, Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти (наказ МОН України від 01.06.2016 № 600 (у редакції наказу МОН України від «21» грудня

2017 № 1648); Указ Президента України «Про Положення про національний заклад (установу) України» (16.06.1996 р. № 451/95 із змінами); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та критеріїв надання закладу вищої освіти статусу національного, підтвердження чи позбавлення цього статусу» (22.11.2017 р. № 912); Указ Президента України «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» (2010 р. № 926/2010); Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 р.; Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (25.06.2013 р. № 344/2013); Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (04.09.2013 р. № 686-р).

Отже, спираючись на законодавчі акти та офіційні документи, розглянемо інституційні зміни, що відбулися в Україні в контексті забезпечення якості вищої освіти.

Відповідно до Закону України “Про вищу освіту” Розділ 5 ст. 16 “Система забезпечення якості вищої освіти в Україні складається із:

1) системи забезпечення закладами вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості);

2) системи зовнішнього забезпечення якості освітньої діяльності закладів вищої освіти та якості вищої освіти;

3) системи забезпечення якості діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти і незалежних установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти” [2].

Забезпечення зовнішнього оцінювання якості вищої освіти у ЗВО покладено на Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке формально розпочало свою діяльність у 2014 році. Функціонування новоствореного Національного агентства, як соціального інституту, викликало неоднозначну дискусію серед освітян, науковців, громадськості тощо. Відповідно до статті 18 пункту 3 діючого Закону України “Про вищу освіту” одним з повноважень Національного агентства є проведення інституційної акредитації, яка зводиться не лише до номенклатури документообігу (який фактично збільшується в сучасних умовах карантину та легалізації процедури видачі дипломів про вищу освіту), а й до вивчення ситуації щодо надання освітніх послуг в межах конкретної освітньої програми через спілкування з усіма стейкхолдерами, думка яких виступає гарантією регламентованості та правомірності процесу, з метою надання рекомендацій щодо підвищення його якості.

Існує гіпотеза, що монополізації на державному рівні та масовізація процесу акредитації освітніх програм не дасть очікуваних результатів щодо забезпечення якості вищої освіти, а

лише скоротить кількість освітніх програм, а подекуди і спеціальностей у відповідних ЗВО і, як наслідок, призведе до їх реорганізації, або ж ліквідації. “Популярна ідея – оптимізація мережі навчальних закладів. Але її ефективна реалізація вимагає чіткого розуміння того, що маєтись на увазі під оптимізацією, та які цілі вона повинна переслідувати. Якщо головна мета полягає у скороченні витрат на утримання освітньої системи, то повинні бути чіткі плани щодо того, за рахунок чого буде досягнуто цю економію. Якщо метою є просто скорочення кількості ЗВО, то це не слугує аргументом для підвищення ефективності функціонування системи” [7, С. 77]. А і так складне фінансове становище ЗВО в Україні не дозволить скористатися послугами незалежних іноземних установ (акредитаційні агентства чи агентства забезпечення якості вищої освіти, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України – Розпорядження КМУ від від 10 липня 2019 р. № 554-р) оцінювання та забезпечення якості вищої освіти.

Грунтуючись на думці відомих американських вчених, О.Вощевська у своїй статті зазначає, що “успіхи США в галузі освіти значною мірою досягнуті за рахунок відмови держави від втручання у діяльність вищого навчального закладу та добровільної системи акредитації: на відміну від європейських систем забезпечення якості освіти, коли вищий навчальний заклад фінансується державою і перевіряється державними органами, в США діє система громадської та громадсько-державної акредитації вищих закладів освіти. ... Недержавна акредитація вищих навчальних закладів є виключно американським феноменом, започаткованим у ХХ ст.” [3, С. 56].

З одного боку зменшення кількості ЗВО призведе до підвищення конкурентності в контексті надання освітніх послуг та їх якості, що насправді є раціональним припущенням, але ж з іншого боку зменшить можливість доступу всіх бажаючих до отримання відповідних освітніх послуг і мова йде не про державне замовлення, а про можливість розвиватися ЗВО за рахунок оплати за навчання студентів, які навчаються за рахунок фізичних та юридичних осіб. “Критична залежність фінансово-економічної стабільності функціонування системи вищої освіти від чисельності студентів ставить під загрозу можливість її подальшого розвитку” [6, С. 54].

Як відомо, внутрішнє забезпечення якості вищої освіти покладено на ЗВО, де, відповідно до принципу автономії та з урахуванням всіх актуальних нормативно-правових посилен сьогодення, реалізується масова локальна розробка регламентуючих документів. Зрозумілим і логічним виступає цей процес – як перший етап, що дозволяє прогнозувати/планувати/корегувати подальші/поточні дії. А на

перший погляд занадто ідеалізовані та формалізовані критерії оцінювання якості вищої освіти відповідно до “Методичних рекомендацій для експертів Національного агентства щодо застосування критеріїв оцінювання якості освітньої програми” (рішення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти протокол від 29 серпня 2019 р. № 9) стануть “нормою життя” ЗВО. На жаль, практика проведення перших акредитацій освітніх програм Національним агентством показала у своїй більшості не готовність ЗВО до викликів сьогодення.

Реалізація дистанційного навчання у ЗВО в умовах карантину весни 2020 року надихнула на тривожну думку багатьох освітян про те, що дистанційна форма навчання стане провідною в умовах відповідних суспільних змін, а це у свою чергу вимагає оновлення освітнього середовища не тільки з точки зору педагогічних науково-методичних досліджень, а й його умов, структури, організації, управління тощо.

Інститут зовнішнього незалежного оцінювання покликаний запобігати корупції в ЗВО та сприяти об'єктивній та неупередженій перевірці якості знань випускників, що у своїй більшості закінчують заклади загальної середньої освіти державної форми власності, які відповідно працюють за державними програмами. Якщо ЗВО в межах можливостей своєї автономії та в умовах ринкової економіки (як суб'єкт економічної діяльності) ще може бути суб'єктивним, щодо оціночних суджень, то от недовіра до результатів шкільного оцінювання випускника – залишається дискусивною. Адже стрес, який переживають випускники під час відвідування пунктів проведення ЗВО, обтяжений психологічним дискомфортом викликаним пандемією, в своїй більшості спотворює результати оцінювання. Зрозуміло, що оцінювання, не є 100% відображенням якості знань, але ж є, був і залишиться кількісним його показником.

Виникають раціональні запитання: “Ціннісність і значимість освітнього процесу зводиться лише до заповнення рейтингів, відомостей, звітів, присутністю в аудиторії викладачі і студента і т.д.?”; “А чи випадково немає загрози в тому, що класична освітня інституція в її академічному форматі приречена на зникнення в умовах активного та ефективного функціонування розвитку позаакадемічної освіти?”; “А яким чином реалізується продуктивна функція освіти як соціального явища в сучасних умовах перманентності та кліковості буття?”.

В своїх наукових пошуках В. Рябченко неодноразово зазначає, що зміст та імплементація Закону України “Про вищу освіту” “спрямований на реформування вищої освіти як соціального інституту, а не суспільства, в якому цей інститут функціонує” [11, С. 12].

“Впливовими чинниками сучасного соціуму можна вважати тенденції соціальної поляризації та індивідуалізації, соціальна

мобільність здійснюється на основі не лише майнового, а й освітнього цензу, тобто соціальна нерівність перетворюється на об'єктивну характеристику суспільства і визначає об'єктивну потребу останнього у раціональному розподілі індивідів, залежно від їхніх здібностей, уподобань, прагнень. Саме освіта здатна нівелювати вплив соціального походження, розмір матеріальних статків, обумовлює меритократичний вимір демократичного соціуму, запобігає відчуженню, обмеженню та духовному зубожінню” [9, С. 7].

Прогресування інституту освіти з точки зору суспільного розвитку уможлиблюється завдяки реалізації продуманої стратегії та розставленню значимих пріоритетів в контексті еволюційного інституціоналізму. Реформування інституту освіти, так би мовити “зверху”, може виявитися реалізацією певного корпоративного замовлення, зниженням економічно-культурного рівня суспільства, зміною ціннісних орієнтирів, нехтуванням морально-етичними норм, або ж результатом неспроможності державної політики, що не встигає за викликами освітнього середовища як в національному так і міжнародному форматах, особливо в контексті забезпечення якості освіти. Штучне сприяння розвитку одного суспільного інституту, в ідеалі, має сприяти еволюції хоча б одного з дотичних до його, або ж його підсистем, але ж метод ідеалізації, як був так і залишається теоретичним. Необхідна чітка стратегія розвитку та модернізації, що дозволить реагувати за соціальні зміни в режимі попередження, а не усунення наслідків.

Отже, погоджуючись з думкою В.І. Рябченку про те, що “одними лише інституційними реформами в системі вищої освіти без відповідних змін в суспільстві якості вищої освіти неможливо підвищити. Якщо розглядати суспільство як соціальний організм, а його соціальні інститути як функціональні органи, то за аналогією з людським організмом не можна сподіватись на успішне приживлення в суспільному організмі того, що ним не сприймається або взагалі антагоністично відторгається. Цим, власне, й зумовлюються невдалі результати запроваджень у нашому суспільстві підходів, норм, зразків, моделей, методів тощо з країн, університети яких лідирують у престижних світових рейтингах” [11, С. 12], будь-яка соціальна інституція має змінюватися під впливом соціальних процесів. Тобто зміна правил, традицій, стереотипів, формальних і неформальних зв'язків тощо має відбуватися еволюційним шляхом, бо саме еволюційний інституціоналізм досліджує еволюцію інституцій в історичному та перманентному соціально-економічному розвитку суспільства [15, 16, 17].

Висновки. Розглянуто освітню інституцію в її прямій та дотичній, або ж прихованій, взаємодії з іншими соціальними інститутами через призму теорії інституціоналізму

(неоінституціоналізму), виявлено внутрішні суперечності підсистем освітньої інституції та природу їх виникнення. Сконцентровано увагу саме на осмисленні ризиків та перспектив існування інституту забезпечення якості вищої освіти з метою мінімізації та запобігання непередбачених результатів та наслідків. Відмічено існування внутрішніх та зовнішніх протиріч між інститутом освіти її підсистем та суспільства в контексті глобалізованої соціальності, які відображаються у вигляді масиву як теоретичних та і практичних проблем. Зроблено висновок, що результативний процес забезпечення якості вищої освіти можливий не лише за рахунок інституційного переважання, а й еволюціонування вищої освіти під впливом соціальних змін.

Список використаних джерел:

1. Василюк, А., Танась, М., 2013. 'Педагогічний словник-лексикон (українсько-англо-польський)', Вид. 2-ге, уточ. й доп., Ніжин : Вид. ПП Лисенко М., 224 с.
2. Верховна рада України, 2014. 'Закон України "Про вищу освіту"'. Доступно : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Дата звернення 20 Квітня 2020].
3. Вощевська, ОВ., 2014. 'Акредитація вищих навчальних закладів США', Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України, Серія Педагогіка, психологія, філософія, Вип. 199, Ч. 2., С. 55-59.
4. Зима, ІЯ., 2019. 'Світові та національні інститути розвитку вищої освіти України', *Інвестиції : практика та досвід*, № 3, С. 134-137.
5. Льницький, ДО., 2015. 'Інституційна модель забезпечення якості вищої освіти США', *Теоретичні та практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*, Випуск 2(12), Том 1, С. 37-53.
6. Каленюк, ІС., Куклін, ОВ., 2019. 'Економічні ризики розвитку вищої освіти в Україні', *Економічна наука*, № 3, С. 52-55.
7. Каленюк, ІС., Куклін, ОВ., 2015. 'Сучасні ризики розвитку вищої освіти в Україні', *Економіка України*, № 2 (639), С. 70-83.
8. Клімова, ГП., 2016. 'Якість вищої освіти : європейський вимір', *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*, № 1 (28), С. 203-209.
9. Куцепал, СВ., 2014. 'Трансформація інституту освіти у сучасному інтелектуальному дискурсі', *Науковий вісник. Серія «Філософія»*, № 43, Харків : ХНПУ, С. 3-14.
10. Норт, ДК., 1997. 'Институты, институциональные изменения и функционирование экономики', М. : Фонд экономической книги «Начала», 180 с.
11. Рябченко, ВІ., 2019. 'Демократизація соціального середовища закладу вищої освіти як передумова розвитку особистісного потенціалу суб'єктів його діяльності', *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, № 18 (11-12), С. 7-24.
12. Освітній процес в КПП імені Ігоря Сікорського, 2006. 'Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти', К. : Ленвіт, 35 с.

13. Шампрай, В., 2015. 'Інституційна криза освіти : соціокультурні виклики сучасності', *Філософія освіти*, №1(16), С. 89-104.
14. Щубло, С.А., 2012. 'Інституційні ризики вищої педагогічної освіти', *Український соціум*, №4 (43), С. 185-196.
15. Hodgson, G.M., 2006. 'What are institutions?', *Journal of Economic Issues*, vol. 40 no.1, P. 2-4.
16. Salmi, J., 2007. 'The challenge of establishing world-class universities'. Available at : https://www.academia.edu/4288932/The_Challenge_of_Establishing_World_Class_Universities#:~:text=The%20Challenge%20of%20Establishing%20World%20Class%20Universities%20Jamil%20Salmi1%20%E2%80%9CI,matter%20of%20life%20and%20death. [Accessed 17 April 2020].
17. Lowndes, V., 2010. 'The Institutional Approach. У Marsh, D.; Stoker, G.', *Theories and Methods in Political Science*, Basingstoke : Palgrave, P. 65.

References:

1. Vasylyuk, A., Tanas', M., 2013. 'Pedahohichnyy slovnyk-leksykon (ukrayins'ko-anhlo-pol's'kyy) (Pedagogical Dictionary-lexicon (Ukrainian-English-Polish))', *Vyd. 2-he, utoch. y dop.*, Nizhyn : *Vyd. PP Lysenko M.*, 224 с.
2. Verkhovna rada Ukrainy, 2014. 'Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" (Law of Ukraine "On Higher Education")'. Dostupno : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Data zvernennya 20 Kvitnya 2020].
3. Voshchevs'ka, O.V., 2014. 'Akredytatsiya vyshchych navchal'nykh zakladiv SSHA (Accreditation of US Higher Education Institutions)', *Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy, Seriya Pedahohika, psykholohiya, filosofiya*, Vyp. 199, Ch. 2., S. 55-59.
4. Zyma, I.Ya., 2019. 'Svitovi ta natsional'ni instytuty rozvytku vyshchoyi osvity Ukrainy (World and National Institutes of Higher Education Development of Ukraine)', *Investytsiyi : praktyka ta dosvid*, № 3, S. 134-137.
5. Il'nyts'kyy, D.O., 2015. 'Instytutsiyina model' zabezpechennya yakosti vyshchoyi osvity SSHA (Institutional Model of Quality Assurance in US Higher Education)', *Teoretychni ta praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noyi vlasnosti*, Vypusk 2(12), Tom 1, S. 37-53.
6. Kalenyuk, I.S., Kuklin, O.V., 2019. 'Ekonomichni ryzyky rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini (Economic Risks of Higher Education Development in Ukraine)', *Ekonomichna nauka*, № 3, S. 52-55.
7. Kalenyuk, I.S., Kuklin, O.V., 2015. 'Suchasni ryzyky rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini (Modern Risks of Higher Education Development in Ukraine)', *Ekonomika Ukrainy*, № 2 (639), S. 70-83.
8. Klimova, H.P., 2016. 'Yakist' vyshchoyi osvity : yevropeys'kyy vymir (Quality of Higher Education : The European Dimension)', *Visnyk Natsional'noho universytetu «Yurydychna akademiya Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, № 1 (28), S. 203-209.

9. Kutsepal, SV., 2014. 'Transformatsiya instytutu osvity u suchasnomu intelektual'nomu dyskursi (Transformation of the Institute of Education in Modern Intellectual Discourse)', *Naukovyy visnyk. Seriya «Filosofiya»*, № 43, Kharkiv : KHNPU, S. 3-14.
10. Nort, DK., 1997. 'Instituty, institutsional'nyye izmeneniya i funktsionirovaniye ekonomiki (Institutions, Institutional Changes and the Functioning of the Economy)', M. : *Fond ekonomicheskoy knigi «Nachala»*, 180 s.
11. Ryabchenko, VI., 2019. 'Demokratyzatsiya sotsial'noho seredovyshcha zakladu vyshchoyi osvity yak peredumova rozvytku osobystisnoho potentsialu sub'yektiv yoho diyal'nosti (Democratization of the Social Environment of a Higher Education Institution as a Prerequisite for the Development of Personal Potential of the Subjects of Its Activity)', *Osvitniy dyskurs : zbirnyk naukovykh prats'*, № 18 (11-12), S. 7-24.
12. Osvitniy protses v KPI imeni Ihorya Sikors'koho, 2006. 'Standarty i rekomendatsiyi shchodo zabezpechennya yakosti v Yevropeys'komu prostori vyshchoyi osvity (Standards and Recommendations for Quality Assurance in the European Higher Education Area)', K. : *Lenvit*, 35 s.
13. Shampray, V., 2015. 'Instytutsiyna kryza osvity : sotsiokul'turni vyklyky suchasnosti (Institutional Crisis of Education : Socio-cultural Challenges of Modernity)', *Filosofiya osvity*, №1(16), S. 89-104.
14. Shchublo, SA., 2012. 'Instytutsiyni ryzyky vyshchoyi pedahohichnoyi osvity (Institutional Risks of Higher Pedagogical Education)', *Ukrayins'kyy sotsium*, №4 (43), S. 185-196.
15. Hodgson, GM., 2006. 'What are institutions?', *Journal of Economic Issues*, vol. 40 no.1, P. 2-4.
16. Salmi, J., 2007. 'The challenge of establishing world-class universities'. Available at : https://www.academia.edu/4288932/The_Challenge_of_Establishing_World_Class_Universities#:~:text=The%20Challenge%20of%20Establishing%20World%2DClass%20Universities%20Jamil%20Salmi1%20%E2%80%9CI,matter%20of%20life%20and%20death. [Accessed 17 April 2020].
17. Lowndes, V., 2010. 'The Institutional Approach. У Marsh, D.; Stoker, G.', *Theories and Methods in Political Science*, Basingstoke : *Palgrave*, P. 65.